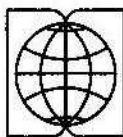

آموزش کاربردی خلاقیت و حل خلاق مسائل

ترجمه و تألیف:

دکتر حسن قاسم زاده

نشر نبرو

سرسنانه	قاسم‌زاده، حسن، ۱۳۱۱ -، گردآورنده، مترجم
عنوان و نام‌پدیدآور	آموزش کاربردی خلاقیت و حل خلاق مسائل / ترجمه و تألیف حسن قاسم‌زاده.
مشخصات نشر	تهران: دنیای نو، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۲۴۰ ص.
شابک	۹۷۸ - ۹۶۴ - ۱۷۲ - ۰۹۲ - ۸
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	چاپ قبلی: قصیده‌سرا، ۱۳۸۱.
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	خلاقیت.
موضوع	حل مساله.
موضوع	اندیشه و تفکر خلاق.
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۲ B۴۴۰۸/دق
رده‌بندی دبیری	۱۵۳/۲۵
شماره کتابشناسی ملی	۳۳۱۳۶۰۷

دنیای نو

آموزش کاربردی خلاقیت و حل خلاق مسائل ترجمه و تألیف دکتر حسن قاسم‌زاده

تصحیح متن: سحر رستم‌زاد

ناظر چاپ: سحر اسماعیلی

حروفچینی: گنجینه - لیتوگرافی: فراتقش - چاپ: رهنما

چاپ اول ۱۳۹۳، تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

نشر دنیای نو: تهران، صندوق پستی: ۱۶۹ / ۱۳۱۴۵

تلفن: ۶۶۴۰۲۵۷۱ / دورنگار: ۶۶۴۹۱۹۰۸

همه حقوق محفوظ است.

شابک ۹۸۷ - ۹۶۴ - ۱۷۲ - ۰۹۲ - ۸

E-mail: info@donyayenopub.ir

قیمت: ۹۵۰۰ تومان

فهرست

پیشگفتار.....	۹
بخش اول. کتاب راه‌ها.....	۱۳
نشست اول. احساس کردن مسائل و مبارزات.....	۱۴
نشست دوم. تشخیص مسئله‌ی اصلی.....	۱۷
نشست سوم. تشویق فرآیند - آلاء.....	۲۷
قسمت اول - تعاریف: فائق آمدن بر این.....	۲۷
قسمت دوم - تعویق داوری.....	۳۷
نشست چهارم. ایده‌یابی از طریق تداعیهای جدید.....	۴۷
نشست پنجم - مسئله‌یابی.....	۵۴
ارزیابی ایده‌ها.....	۵۴
نشست ششم. پذیرش‌یابی یا پیاده‌سازی راه‌حل.....	۶۲
نشست هفتم. مشاهده و حقیقت‌یابی.....	۶۹
نشست هفتم. مشاهده و حقیقت‌یابی.....	۸۲
بخش دوم. کتاب عمل.....	۹۰
مقدمه.....	۹۲
واحد اول. موضوع برنامه چیست؟.....	۹۷
واحد دوم. پس شما مشکلی دارید؟.....	۱۰۴
واحد سوم. دید خود را گسترش دهیم.....	۱۱۱

۱۲۵	واحد چهارم. همه چیزها با هم ارتباط دارند.
۱۳۵	واحد پنجم. حال به داوری می‌نشینیم.
۱۴۰	واحد ششم. ایده را پیاده کنیم.
۱۴۷	واحد هفتم. حال می‌توانیم مسئله را حل کنیم.
۱۵۲	مجموعه فرم‌های نمونه
۱۵۲	وضعیت پیچیده یا «مخصمه»
۱۶۸	واحد هشتم. کار نیکو کردن از پر کردن است.
۱۸۱	بخش سوم. جازب ۴۰ ساله دکتر پازنز.
۱۸۳	مقدمه
۱۸۵	فصل اول. ماهیت و ویژگی‌های یک تسهیل‌کننده خوب.
۱۸۹	فصل دوم. پیشرفت‌های تفریباتی برای تسهیل کردن.
۱۸۹	حل خلاق مسائل
۲۲۲	برنامه عمل
۲۲۴	سه سطح یورش فکری

پیشگفتار

دکتر الکساندر اسبورن بدون شک پیشگام اشاعه خلاقیت به عنوان یک توانایی عام که همه انسانها مولودینش می‌شوند، می‌باشد. از آن مهمتر آنکه اسبورن نقش اساسی در پیشبرد این امر ایفا نمود که توانایی خلاقیت را می‌توان با کاربرد روش‌هایی که خود ابلاغ‌کننده بعضی از مهمترین آنها، ده روش، می‌باشد.

اسبورن در کتابش تحت عنوان «پرورش استعداد همگانی ابداع و خلاقیت»^۱، فرآیند حل خلاق مسائل خود را عرضه کرد. به سالها به عنوان یکی از مهمترین فرایندها توسط کاربران مورد استفاده قرار گرفت. دکتر اسبورن در سال ۱۹۸۳، پانزده سالها با اسبورن در بنیاد آموزش خلاقیت همکاری داشت. اسبورن به عنوان رئیس بنیاد مزبور، پژوهش، توسعه و آموزش در زمینه خلاقیت را ادامه داد. یکی از نتایج کارهای پانز و همکارانش، تعدیل و بهبود فرآیند حل خلاق مسائل اسبورن بوده است. فرآیند حاصل، موسوم به فرآیند حل خلاق مسائل اسبورن - پانز^۲ اکنون پرکاربردترین فرآیند است به نحوی که در یک نظرخواهی در سال ۱۹۸۳، ۴۱ درصد مؤسسه آمریکایی که از فرآیندهای مزبور استفاده می‌کردند، ۶۲ درصد پاسخ‌دهندگان به نظرخواهی، از بین بیش از ۱۲۰ فرآیند و تکنیک حل خلاق مسائل، فرآیند اسبورن - پانز را به کار برده‌اند.^۵

۱. دکتر الس اسبورن؛ پرورش استعداد همگانی ابداع و خلاقیت؛ ترجمه دکتر حسن قاسم‌زاده، انتشارات نیلوفر، چاپ چهارم، تابستان ۱۳۸۲.

۲. Sidney J. Parnes.

۳. دکتر حسن قاسم‌زاده؛ «خلاقیت، استعدادی همگانی و قابل پرورش»، بولتن پژوهش و مهندسی سازمان صنایع ملی ایران؛ فروردین ۱۳۷۴.

۴. دکتر حسن قاسم‌زاده؛ «برنامه‌ریزی آموزشی جهت تفکر و یادگیری خلاق»، فصلنامه پژوهش و مهندسی؛ زمستان ۱۳۷۵.

5. S. G. Isaksen, Curriculum Planning Schema for Creative Thinking and Problem Solving, *The Journal of Creative Behavior*, Spring 1983.

با توجه به اهمیت این فرآیند و فقدان مآخذ جامعی در زبان فارسی که آن را مورد بحث قرار دهد و از آنجا که این فرآیند ابزاری عملی برای ایجاد ایده‌ها و محصولات خلاق است، کتاب حاضر به شرح جامع این روش پرداخته است به نحوی که اولاً خواننده پس از مسلط شدن بر مفاهیم و کاربردهای این فرآیند که در بخشهای اول و دوم کتاب توصیف گردیده، می‌تواند به نحوی عملی از آن استفاده کند و ثانیاً بخش سوم کتاب تجارب مفیدی را در زمینه کاربرد و تدریس این روش ارائه می‌نماید. بخش اخیر نتیجه چهل سال تجربه دکتر سیدنی جی. پارنز در تدریس حل خلاق مسائل - و البته پژوهش‌های دانشجویان متعددی از خلاقیت و حل خلاق مسائل - می‌باشد که به عنوان ثابتهایی جدید به رشته تحریر درآمده است.

در آوریل سال ۱۳۵۷ به مطالعه جنبه‌های مختلف خلاقیت اشتغال داشته و از سال ۱۳۶۴ به تدریس خلاقیت و حل خلاق مسائل در سازمان‌های متعدد پرداخته است. اگر چه این سازمان‌ها طیف گسترده‌ای را در بر گرفته‌اند لیکن بیش از همه در صنعت برای آموزش مدیران و کارکنان آن بوده است. بیش از ۹۵ درصد از بیش از ۸۰۰۰ نفر ساعت تدریس خلاقیت توسط پرنز در سال‌های دهه‌ی آخر ۱۳۶۰ درباره فرآیند حل خلاق مسائل اسبورن - پرنز بوده است. حتی در مدت زمان کوتاه ۸ ساعت تدریس، حداقل یک مطالعه‌ی موردی درباره پرنز با مسائل شرکت کنندگان با استفاده از فرآیند مزبور بخشی از آموزش را تشکیل داده است.

کتاب حاضر را می‌توان مأخذی جامع برای تدریس فرآیند حل خلاق مسائل اسبورن - پرنز دانست. توصیه می‌شود برای یک دوره‌ی آموزشی یا برای یک درسی در این زمینه، حداقل ۶۰ ساعت اختصاص یابد. طی این مدت علاوه بر تمرینها مثال‌های عملی کتاب، بجاست چند مطالعه موردی (حداقل سه یا چهار مورد) ترجیحاً از معضلات (یا مخصوصه‌های) مورد نظر دانشجویان انجام شود.

سطح مطالب دارای پیچیدگی زیادی نمی‌باشد و به سهولت می‌تواند مورد استفاده فارغ‌التحصیلان دبیرستانها و هنرستانها قرار گیرد. کاربرد کتاب اسبورن به عنوان یک کتاب مکمل برای یک دوره آموزشی یا ماده‌ی درسی توصیه می‌شود. علاوه بر آنکه مطالب کتاب مزبور پایه فرآیند اسبورن - پرنز است، مطالب مهم دیگر آن یعنی تشریح جامع زوش‌یورش فکری و سؤالات ایده برانگیز، اساس بسیاری از پژوهش‌های بعدی در زمینه‌های مختلف خلاقیت بوده است. لذا تقریباً در تمام دوره‌های آموزش حل خلاق

مسائل در دنیا مطالب کتاب اسبورن بخشی از مآخذ مورد نیاز است. کتاب حاضر در حقیقت مجموعه‌ای از سه کتاب مختلف ولی کاملاً مرتبط به یکدیگر است که به صورت سه بخش ارائه گردیده و اساساً فرآیند حل خلاق مسائل اسبورن - پارانز را قدم به قدم به صورتی کاملاً عملی آموزش می‌دهد. بدین ترتیب که پس از بحث نظری درباره موضوعات مختلف مربوط به هر مرحله از فرآیند در کتاب اول، باید آخرین‌های مربوط به موضوع که در کتاب دوم ارائه گردیده انجام شود. ارتباط بخش‌های اول و دوم به صورتی است که در هر دو بخش، فصلی به یکی از مراحل حل خلاق مسائل اختصاص داده شده است. در بخش اول، این فصل‌ها تحت عنوان‌های نشست اول، نشست دوم... نشست هفتم و در بخش دوم مترادف با هر فصل (نشست) از بخش اول، فصلی تحت عنوان واحد اول و واحد دوم... آمده است.

چنانکه گفته شد، بخش دوم تجارب چهل ساله‌ی دکتر سیدنی پارانز در استفاده‌ی مؤثر از فرآیند گنجانده شده است. بدین ترتیب کتاب حاضر می‌تواند وسیله‌ای پرتوان برای آموزش فرآیند مهم حل خلاق مسائل اسبورن - پارانز در مؤسسات آموزشی در کلیه سطوح - از دبستان گرفته تا دانشگاه در مؤسسات آموزشی خصوصی و هنرستانها - و کلیه رشته‌ها و گرایشهای فنی و علمی قرار گیرد. علاوه بر این مؤسسات آموزشی با استفاده از فرآیند حل خلاق مسائل می‌توانند زمینه‌های آموزشی خود را، نه از طریق آموزش سنتی که گرایش به یادگیری از طریق محفوظات دارد بلکه بر پایه یادگیری و تفکر خلاق تدریس کنند.

دکتر حسن قاسم‌زاده